

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu (IPA III)”

(COM(2018) 465 final – 2018/0247 (COD))

(2019/C 110/28)

Ziņotājs: **Dimitris DIMITRIADIS**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Parlaments, 2.7.2018. Eiropas Komisija, 12.7.2018. Eiropas Savienības Padome, 18.7.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ārējo attiecību specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	23.11.2018.
Pieņemts plenārsesijā	12.12.2018.
Plenārsesija Nr.	539
Balsojuma rezultāts	181/1/1
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu (IPA III) 2021.–2027. gadam.

1.2. EESK atzinīgi vērtē arī paziņojumu, ka IPA III darbībai vajadzētu balstīties uz darbības rezultātiem, tādējādi ļaujot labāk orientēt kopējo piešķirto finansējumu, lai tas atspoguļotu līdzekļu saņēmēju saistības un progresu reformu īstenošanā. Darbības rādītāju lietošana palīdzēs veikt IPA III vispārējo izvērtējumu un ir saskaņā ar ieteikumiem, ko EESK iepriekš sniegusi attiecībā uz IPA II⁽¹⁾.

1.3. EESK ir pārliecināta, ka Pirmspievienošanās palīdzības instrumenta izveide ir saskaņā ar Eiropas Komisijas jauno stratēģiju Rietumbalkāniem “*Ticama paplašināšanās perspektīva Rietumbalkāniem un padziļināta ES iesaiste šajā reģionā*”, kas publicēta 2018. gada 6. februārī, un tās sešām pamatiniciatīvām, kas aptver tiesiskuma stiprināšanu, sadarbības stiprināšanu drošības un migrācijas jomā, izmantojot kopējas izmeklēšanas grupas, Eiropas Robežu un krasta apsardzi, ES enerģētikas savienības paplašināšanu Rietumbalkānos, viesabonēšanas tarifu samazināšanu un platjoslas pakalpojumu izvēršanu reģionā⁽²⁾. Priekšlikums ir saskaņā arī ar Eiropas Savienības paplašināšanās politiku, ņemot vērā iespējamo Turcijas pievienošanas nākotnē.

1.4. EESK atkārtoti apstiprina savu nostāju, pamatojoties uz Līguma par Eiropas Savienību 49. pantu, kurā noteikts, ka jebkura Eiropas valsts, kas respektē cilvēka cieņu, brīvību, demokrātiju, vienlīdzību, tiesiskumu un cilvēktiesības, tostarp minoritāšu tiesības, un kas apņemas veicināt šīs vērtības, var pieteikties, lai kļūtu par Savienības dalībvalsti.

1.5. EESK atzinīgi vērtē to, ka saskaņā ar Eiropas Komisijas priekšlikumu nodrošinātā finanšu atsaucēs summa regulas projekta par IPA III laikposmam no 2021. līdz 2027. gadam ietvaros ir aptuveni 14,5 miljardi EUR.

⁽¹⁾ EESK atzinums par pirmspievienošanās palīdzības instrumentu / Eiropas kaimiņattiecību instrumentu (OV C 11, 15.1.2013., 77. lpp.).

⁽²⁾ ES stratēģijas pamatprincipus Rietumbalkāniem Komisija izklāstīja 2018. gada 6. februāra paziņojumā “*Ticama paplašināšanās perspektīva Rietumbalkāniem un padziļināta ES iesaiste šajā reģionā*”, COM(2018) 65 final.

- 1.6. EESK atzinīgi vērtē arī to, ka 25 % ES izdevumu būs atvēlēti klimata aizsardzības mērķu sasniegšanai.
- 1.7. EESK atzinīgi vērtē to, ka *IPA III* ievieš lielāku elastību, nenosakot partneru piešķirumus jau no paša sākuma. *IPA* plānošanas satvarā būtu jāņem vērā mainīgās vajadzības, un tam būtu jānodrošina līdzsvars starp paredzamību un uz rezultātiem balstītu finansējumu.
- 1.8. EESK uzsver, ka gan Eiropas Komisijai, gan kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm ir pilnībā jāpieņem pēc *IPA II* starposma novērtējuma ⁽³⁾ izteiktās piezīmes un daudzi no EESK iepriekš paustajiem ieteikumiem ⁽⁴⁾.
- 1.9. EESK uzsver pirmspievienšanās palīdzības nozīmi centienos sekmēt ekonomikas reformas un izveidot labvēlīgu un paredzamu uzņēmējdarbības vidi, lai veicinātu uzņēmējdarbību, uzņēmumu izveidi un palīdzētu MVU attīstībai, tādējādi palielinot konkurētspēju, ekonomikas izaugsmi un jaunu, pienācīgas kvalitātes darbvietu radīšanu.
- 1.10. EESK uzsver, ka svarīga nozīme ir ekonomikas reformu programmām (ERP) un jēgpilnai sociālo partneru un citu pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistei šo programmu izstrādes un īstenošanas procesā. EESK aicina piešķirt vairāk līdzekļu, tostarp organizāciju dotācijas, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju spēju veidošanai, lai tās varētu efektīvi piedalīties šajos procesos. Būtu jāveicina centieni uzlabot sociālā dialoga kvalitāti un saturu kandidātvalstīs un potenciālajās kandidātvalstīs.
- 1.11. EESK uzskata, ka *IPA III* sniegtais finansējums ir svarīgs Rietumbalkānu valstu ekonomiku integrācijai Eiropas Savienībā.
- 1.12. EESK atbalsta viedokli, ka *IPA* saņēmēju progress ceļā uz reformām ir būtisks līdzekļu apgūšanai (*IPA II* apgūšanas rādītāji bija no 64,3 % līdz 88,9 %) un izmantošanai, un uzsver vajadzību pastiprināt sadarbības kultūru starp Rietumbalkānu saņēmējiem. Turcijas gadījums ir stipri sarežģītāks un jutīgāks. Finansējuma piešķiršana valstij, kur nav izslēgta stāvokļa tālāka pasliktināšanās pilsonisko tiesību jomā, prasa piesardzību un nosacījumu principa piemērošanu.
- 1.13. EESK uzsver nepieciešamību izmantot pirmspievienšanās palīdzību ar mērķi palielināt pārvaldes spēju kandidātvalstīs un potenciālajās kandidātvalstīs, lai tās sagatavotu struktūrfondu izmantošanai nākotnē un līdzdalībai ES kopējā lauksaimniecības politikā (KLP).
- 1.14. EESK ir stingri pārliecināta, ka ES būtu jāizveido stingri un efektīvi mehānismi, kas uzrauga pirmspievienšanās palīdzības sadali visām kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm. Īpaši Turcijas gadījumā jāpievērš vairāk uzmanības, lai pārtrauktu ieilgušos kavējumus dažādās nozarēs.
- 1.15. EESK ierosina paātrināt *IPA III* īstenošanu, jo īpaši pirmajos gados, lai novērstu strukturālus kavējumus līgumu slēgšanā un īstenošanā un pakāpeniski neitralizētu pašreizējo kavējumu sekas. Komisijai jāpievērš īpaša uzmanība netiešai pārvaldībai kopā ar saņēmējiem. Starposma pārskatīšana liecina, ka, lai arī šķietami panākta lielāka atbildības uzņemšanās, līgumu slēgšanas rādītāji ir bijuši vāji un ir bijuši ilgstoši kavējumi īstenošanā, īpaši Turcijā.
- 1.16. EESK uzsver, ka uzraudzība ir jāveic, pamatojoties uz Eiropas Komisijas priekšlikumā noteiktajiem rādītājiem. Attiecīgos darbības rādītājus definēs un iekļaus *IPA* plānošanas satvarā, un ES līdzekļu saņēmējiem noteiks samērīgas ziņošanas prasības. Izvērtējot ar *IPA III* sniegtās palīdzības rezultātus, kā atskaites punktu ņems vērā ziņojumus par paplašināšanos. Darbības rādītāju ziņošanas sistēmā būtu jānodrošina, ka īstenošanas un rezultātu uzraudzībai vajadzīgie dati tiek savākti efektīvi, iedarbīgi un savlaicīgi.
- 1.17. EESK uzskata, ka Komisijai regulāri jāuzrauga savas darbības un jānovērtē ceļā uz rezultātiem panāktais progress. Novērtējumos tiks izvērtēta instrumenta faktiskā ietekme, pamatojoties uz attiecīgajiem rādītājiem un mērķiem un sīki izstrādātu analīzi par to, cik lielā mērā instrumentu var uzskatīt par atbilstošu, iedarbīgu, efektīvu, vai tas sniedz pietiekamu ES pievienoto vērtību un ir saskaņā ar ES politiku citās jomās. Novērtējumos tiks ņemta vērā arī gūtā pieredze, lai apzinātu trūkumus/problēmas vai iespējas turpmāk uzlabot darbības vai to rezultātus un palīdzētu pēc iespējas veicināt rezultātu izmantošanu/ietekmi.

⁽³⁾ https://ec.europa.eu/europeaid/evaluation-instrument-pre-accession-assistance-ipa-ii-draft-report_en

⁽⁴⁾ Skatīt atsauci 1. zemsvītras piezīmē.

1.18. EESK ir stingri pārliecināta, ka jānosaka kritēriji un kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu vidū jāizplata paraugprakses, lai veicinātu līdzekļu aktīvu apgūšanu.

1.19. EESK uzsver, ka jaunajā regulas projektā pievērsta uzmanība arī koordinācijas un sadarbības pastiprināšanai ar citiem līdzekļu devējiem un finanšu iestādēm, tostarp ar privāto sektoru.

1.20. EESK aicina Eiropas Komisiju pētīt iespējas ilgāka termiņa perspektīvai īstenošanā. Tas palielinās paredzamību un mazinās laika spiedienu, jo īpaši gadījumos, kad pašreizējā periodā pieaug būtisku kavējumu apjoms.

1.21. EESK uzskata, ka jāuzlabo nozaru pieejas plānošanā izmantoto (darba) dokumentu vispārējā kvalitāte, kā arī jāprecizē nozaru pieejas plāni ar visām iesaistītajām pusēm. Tāpēc EESK iesaka arī veikt pasākumus, lai uzlabotu Eiropas Komisijas spēju iekļaut horizontālos jautājumus. Vispārēji nepieciešams palielināt visu pirmspievienotās palīdzības īstenošanā iesaistīto iestāžu spējas. Tam jāietver arī proporcionāla tehniskās palīdzības izmantošana, lai atbalstītu šīs iestādes kandidātvalstīs un potenciālajās kandidātvalstīs.

1.22. EESK uzskata, ka *IPA III* būtu jāizmanto, lai palielinātu izpratni par ES pamatvērtībām, kā arī lai veicinātu pirmspievienotās palīdzības pievienoto vērtību iedzīvotāju vidū kandidātvalstīs un potenciālajās kandidātvalstīs. Tas būtu jā dara, izmantojot dotāciju programmas, ko pārvalda Eiropas Savienības delegācijas.

1.23. EESK atzinīgi vērtē to, ka pirmspievienotās palīdzība ir jāsaista ar a) tiesiskumu, b) labu pārvaldību un pamattiesībām, c) sociālekonomisko attīstību, d) ES politikas un *acquis* pieņemšanu, e) labām kaimiņattiecībām un izlīgumu, kā arī ar f) reģionālo sadarbību.

2. Tiesiskums, laba pārvaldība un pamattiesības

2.1. EESK uzsver, ka joprojām pastāv liela atšķirība starp ES standartiem un kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu standartiem. Stāvoklis Turcijā šķiet vēl sarežģītāks nekā agrāk, jo īpaši pēc valsts apvērsuma mēģinājuma 2016. gada jūlijā un karstātvokļa ieviešanas.

2.2. EESK uzskata, ka *IPA III* jāturpina ieguldījumi ar tiesiskumu saistītos projektos, kas palīdzējuši valstīm izveidot stabilas un profesionālas tiesībsardzības un tiesu iestādes, neatkarīgas un brīvas no ārējas ietekmes.

2.3. EESK arī uzskata, ka būtu īpaši jāpievēršas centieniem veidot efektīvu sistēmu robežu aizsardzībai, migrācijas plūsmu pārvaldībai, humanitāru krīžu novēršanai un patvēruma sniegšanai tiem, kam tas ir nepieciešams. ES tehniskā palīdzība ar mērķi atbalstīt labas pārvaldības praksi šajās jomās var būt ļoti noderīga. Turklāt visām kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm ir jāizstrādā mehānismi, lai novērstu organizēto noziedzību, apturētu terorismu un neatbilstīgu imigrāciju. Turcijai būtu jāparāda stingrāka apņemšanās īstenot nolīgumu, ko tā ar Eiropas Savienību parakstīja 2016. gada 28. martā, lai apturētu nelegālās migrācijas plūsmu caur Turciju uz Eiropu⁽⁵⁾.

2.4. EESK uzsver, ka visu kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu publiskajā sektorā joprojām ir ievērojamas problēmas, piemēram, klientelisms, nepārskatāmība, korupcija un nevienlīdzība.

2.5. EESK ir informēta, ka visās kandidātvalstīs un potenciālajās kandidātvalstīs minoritātes joprojām saskaras ar daudzām problēmām diskriminējošas uzvedības un attieksmes dēļ.

2.6. EESK ir stingri pārliecināta, ka par pirmspievienotās palīdzības prioritāti jānosaka iniciatīvas, ar kurām īsteno publiskā sektora reformas un depolitizāciju, veicina pārredzamību un pārskatatbildību, stiprina e-pārvaldi un uzlabo pārvaldību. Šajā sakarā pirmspievienotās palīdzība būtu jāizmanto, lai radītu nozīmīgas iespējas valdības politikas veidošanā iesaistīt pēc iespējas plašāku pilsoniskās sabiedrības organizāciju loku.

(5) <http://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-towards-a-new-policy-on-migration/file-eu-turkey-statement-action-plan>

2.7. EESK pauž stingru pārlicību, ka jāatzīst pilsoniskās sabiedrības būtiskā nozīme tiesiskuma nodrošināšanā, tādēļ pirmspievienšanās palīdzības programmās par prioritāti jāuzskata pilsoniskās sabiedrības iniciatīvas.

2.8. EESK arī uzskata, ka par pirmspievienšanās palīdzības prioritāti jānosaka finansiāls atbalsts arī iestādēm, kas atvieglo un sekmē līdztiesību, vienlīdzību un pilsonisko tiesību ievērošanu.

3. Sociālekonomiskā attīstība

3.1. EESK atzīst, ka finansiālā atbalsta vajadzību šiem partneriem parāda pastāvīgi augstais bezdarba līmenis (piemēram, 21,6 % bijušajā Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā un 35,3 % Kosovā^(*) – 2018. gada pirmā ceturkšņa dati) un lēnais progress virzībā uz ES dalībvalstu līmeni attiecībā uz IKP uz vienu iedzīvotāju.

3.2. EESK pilnībā apzinās, ka nabadzība, augsts bezdarba līmenis, neoficiālā ekonomika, zems darba atalgojums, korupcija, amatnoziegumi, kvalificētu darbinieku emigrācija un intelektuālā darbaspēka emigrācija ietekmē visus Rietumbalkānu partnerus⁽⁶⁾ un Turciju.

3.3. EESK uzskata, ka visās Rietumbalkānu valstīs un Turcijā ļoti būtiska nozīme ir izglītībai – arī vienlīdzīgai piekļuvei izglītības sistēmām –, lai veicinātu Eiropas vērtības un iecietību pret minoritātēm, pastiprinātu dzimumu vienlīdzību, sekmētu ciņu pret aizspriedumiem, kā arī stiprinātu sociālo kohēziju.

3.4. Turklāt EESK uzskata, ka ar *IPA III* ir jāisteno “sociālās kohēzijas programma”, uzlabojot izglītības sistēmu efektivitāti un lietderību un tādējādi novēršot prasmju trūkumu un neatbilstību, kā arī darba tirgū pastāvošās problēmas, ko rada digitālās un tehnoloģiskās pārmaiņas ekonomikā. Lielāks finansiālais atbalsts profesionālās izglītības programmām un mācekļības un mūžizglītības shēmām, kā arī sociālo partneru un citu attiecīgo pilsoniskās sabiedrības organizāciju ciešāka iesaistīšana ļautu risināt prasmju neatbilstības problēmu darba tirgū, samazināt augsto bezdarba līmeni, kā arī aizpildīt brīvās darbvietas.

3.5. EESK norāda, ka ir ļoti svarīgi ar pirmspievienšanās palīdzības instrumentu izveidot mehānismus, lai apkarotu nabadzību un sniegtu piekļuvi darba tirgum, jo īpaši jauniešiem, sievietēm un minoritāšu grupām, tādējādi novēršot emigrāciju un intelektuālā darbaspēka emigrāciju.

3.6. EESK uzskata, ka sociālā dialoga padziļināšana un paplašināšana ir obligāts priekšnoteikums sociālekonomiskajai attīstībai. Sociālajiem partneriem jāpilda nozīmīga loma politikas pasākumu izstrādē un īstenošanā.

3.7. EESK pauž stingru pārlicību, ka, sadalot pirmspievienšanās palīdzību, prioritāri jāatbalsta visu kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu iniciatīvas ar mērķi palielināt spēju stiprināt makroekonomikas stabilitāti un atbalstīt progresu ceļā uz funkcionējošu tirgus ekonomiku, kas spēj izturēt konkurences spiedienu un tirgus konjunktūru Savienībā. Tomēr ir jāpievērš īpaša uzmanība arī *IPA III* atbalsta saņēmēju tautsaimniecību uzņēmējdarbības līmenim. Nevajadzētu atstāt bez ievērības uzņēmējdarbību, pašnodarbinātību, MVU un mikrofinansējumu.

3.8. EESK aicina, sadalot pirmspievienšanās palīdzību, īpašu uzmanību pievērst privātā sektora orientācijas uz tirgu uzlabošanai un privāto uzņēmumu konkurētspējas uzlabošanai.

3.9. EESK uzskata, ka *IPA III* vajadzētu darīt pieejamas darbības dotācijas, kas finansē pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbības izmaksas vismaz 36 mēnešus.

3.10. EESK uzskata, ka būtu jāpalielina lauku/vietējām struktūrām un mazām pilsoniskās sabiedrības organizācijām *IPA II* ietvaros paredzētu nelielu atkārtotu dotāciju shēmu ietekme, jo īpaši, izmantojot pilsoniskās sabiedrības organizāciju daudz ciešāku iesaisti visos atkārtotu dotāciju shēmu plānošanas posmos.

3.11. EESK uzsver vajadzību ar pirmspievienšanās palīdzības iestāžu starpniecību atbalstīt digitālo tehnoloģiju un izplatīšanas veicināšanu, vides aizsardzību un augstāko kodoldrošuma standartu noteikšanu.

(*) Šis nosaukums neskar nostājas par statusu un atbilst ANO DP Rezolūcijai 1244 un Starptautiskās Tiesas atzinumam par Kosovā neatkarības deklarāciju.

(6) EESK atzinums par tematu “Rietumbalkānu ekonomiskā un sociālā kohēzija un Eiropas integrācija: uzdevumi un prioritātes” (OV C 262, 25.7.2018., 15. lpp.).

3.12. EESK arī uzskata, ka pirmspievienšanās palīdzība prioritāri jāpiešķir gan tādu iestāžu izveidei, kuras veicina vienlīdzīgu piekļuvi pirmsskolas izglītībai, profesionālās izglītības attīstību, augstākās izglītības kvalitātes uzlabošanu un mūžizglītības uzlabošanu, gan tādu mehānismu/struktūru izveidei, kuru pārziņā ir sociālo partneru attiecības, darba kopīguma slēgšanas sarunu procedūras un darba strīdu izšķiršana, kā arī strukturēts sociālo partneru dialogs.

4. ES politikas un *acquis* pieņemšana

4.1. EESK apzinās, ka pastāv liela atšķirība starp ES standartiem un standartiem, kas attiecas uz visām kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm.

4.2. EESK uzskata, ka jāpievērš uzmanība tam, lai veicinātu kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu standartu, politikas un prakses saskaņošanu ar Savienības standartiem, politiku un praksi, tostarp ar valsts atbalsta noteikumiem.

4.3. EESK uzsver, ka kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm līdzās *acquis communautaire* leģislatīvās daļas saskaņošanai vajadzēs iepazīties un, iespējams, panākt saskaņotību ar politikas pasākumiem, kas pašlaik tiek apspriesti un izstrādāti ES iekšienē, piemēram, Eiropas sociālo tiesību pīlārs, ANO Tūkstošgades attīstības mērķi (TAM) un 2030. gada ilgtspējīgas attīstības programma, kā arī ES un dalībvalstu sadarbība attiecībā uz bēgļu un migrantu plūsmas un integrētu robežu kontroli.

5. Labas kaimiņattiecības un izlīgums

5.1. Rietumbalkānu kandidātvalstis, potenciālās kandidātvalstis un Turciju joprojām ietekmē kara un konfliktu radītās sekas, etniskais naidis, iredentiskas kustības un iesaldēti konflikti, kuri var atsākties no jauna. Ir nepieciešams stingri mudināt atrisināt visneatliekamākos divpusējos jautājumus pirms pievienošanās Eiropas Savienībai, lai arī uzstāšana uz to, ka risinājumi jārod visiem neatrisinātajiem jautājumiem, varētu kavēt šo procesu. Konfliktu risināšanu un ekonomisko izaugsmi varētu veicināt, mudinot atjaunot tirdzniecības un citas ekonomiskās attiecības.

5.2. EESK atzinīgi vērtē iniciatīvas, ko valsts izglītības un kultūras iestādes, akadēmiskās aprindas vai pilsoniskās sabiedrības organizācijas īsteno saistībā ar izlīgumu, labām kaimiņattiecībām un kritisku pieeju pagātnei.

5.3. EESK uzsver, ka, stiprinot pilsoniskās sabiedrības organizāciju un sociālo partneru, tostarp profesionālo apvienību, spējas, un mudinot uz tīklu veidošanu visos līmeņos starp ES izveidotām organizācijām un saņēmēju organizācijām, tīktu veicināts integrācijas process.

5.4. EESK uzskata, ka ar *IPA III* būtu jānodrošina finansējums pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kuru mērķis ir uzlabot pilsonisko telpu iesaistīšanai un līdzdalībai. Ar *IPA III* būtu jāpaplašina atbalsts pilsoniskās sabiedrības infrastruktūrai un reģionālām tematiskām pilsoniskās sabiedrības platformām un tīkliem.

6. Reģionālā sadarbība

6.1. Enerģētikas un transporta tīkli būtu jāuzskata par reģiona attīstības un starpsavienojamības faktoru. Tas ļautu nodrošināt, ka Rietumbalkānu valstu kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu un Turcijas iedzīvotājiem tiek sniegts skaidrs priekšstats par sociālajām, ekonomiskajām un vides priekšrocībām, ko sniedz pievienošanās Eiropas Savienībai. Piemēram, energoefektivitāte un energotaupība ir faktori, kas veicina darījumdarbību un sekmē gan "zaļo", gan arī tradicionālo darbvietu izveidi.

6.2. EESK uzskata, ka, sniedzot pirmspievienšanās palīdzību, prioritāri jāatbalsta iestādes un iniciatīvas, kas veido attiecības starp kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm enerģētikas, sakaru, digitalizācijas, inovācijas, transporta un vides aizsardzības jomā. Par paraugprakses piemēru varētu kļūt sadarbība starp Kulas pilsētu Bulgārijā un Boļevaču Serbijā, kas vēlējas iepirkt specializētos transportlīdzekļus, novērošanas bezpilota lidaparātus un individuālos aizsardzības līdzekļus ar mērķi apkarot mežu ugunsgrēkus⁽⁷⁾.

6.3. EESK atbalsta Transporta kopienas līgumu, ko parakstīja ES un Rietumbalkānu kandidātvalstis un potenciālās kandidātvalstis 2017. gada 12. jūlijā, un mudina puses turpināt to attīstīt. Šajā sakarā Eiropas Komisijai, Eiropas Investīciju bankai un Rietumbalkānu partneriem vajadzētu koncentrēt savus ieguldījumus uz ES TEN-T pamattīkla un Rietumbalkānu infrastruktūras savienošanu. Tādēļ tagad vajadzīga kopīga programma, kurā apzināti pieejamie finanšu līdzekļi un noteikts kopīgs grafiks.

(7) <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2018/LV/C-2018-3051-F1-LV-MAIN-PART-1.PDF>

6.4. Infrastruktūras uzlabošana samazinās transporta un enerģijas izmaksas, kā arī veicinās liela apjoma investīcijas šajā teritorijā un sekmēs reģiona iekšējo tirdzniecību. Turklāt, veicinot Rietumbalkānu digitālo modernizāciju un pakāpeniski samazinot viesabonēšanas maksu, tiks veicināta darījumdarbības attīstība, paaugstināta produktivitāte un uzlabota dzīves kvalitāte. Tomēr infrastruktūras trūkums nav galvenais šķērslis Rietumbalkānu partneru sadarbībai. Pagātnes karadarbība un neatrisināti strīdi to starpā ir ierobežojusi sadarbības jomas un saturu. To varētu daļēji mazināt, mudinot uz pārrobežu sadarbību starp IPA atbalstītiem projektiem.

6.5. Būtu jāizmanto plašsaziņas līdzekļi un citi komunikācijas veidi, lai uzsvērtu ES pasākumu klātbūtni un nozīmību kandidātvalstīs un potenciālajās kandidātvalstīs. Turklāt visā pievienošanās ES procesa gaitā būtu vajadzīga vietējo ierēdņu spējas veidošana projektu pārvaldības un īstenošanas jomā.

7. Īpašas piezīmes par IPA III regulas projektu

7.1. EESK uzskata, ka priekšlikums sagatavots, pamatojoties uz iepriekšējos plānošanas periodos gūtajiem panākumiem un pieredzi, un uzskata, ka tas ir piemērots izvirzīto mērķu sasniegšanai. Tomēr priekšlikumā atkārtoti uzsvērts, ka kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm salīdzinājumā ar dalībvalstīm ir diezgan atšķirīgas problēmas, un tāpēc būtisks ir diezgan liels elastīgums.

7.2. EESK pilnībā atbalsta ierosinātos IPA III mērķus, bet vēlas uzsvērt, ka tā instrumenta tiešu ietekmi ir grūti novērot īstermiņā. Tādēļ Komiteja iesaka rūpīgi izvērtēt turpmāko iniciatīvu pievienoto vērtību, apsverot iesaistīšanās apjomu, politisko ietekmi un lielākās daļas saņēmēju intereses. Būtu jāuzslavē fakts, ka pašreizējā plānošanas periodā piešķirtais budžeta atbalsts ir bijis katalizators institucionālām pārmaiņām un pastiprināta politiskā dialoga izveidei saņēmējvalstīs (piemēram, Serbijā, Melnkalnē un Albānijā).

7.3. Paturot prātā lielākās daļas saņēmēju sarežģīto stāvokli, EESK iesaka nodrošināt pietiekamu vienkāršošanu, nosakot dokumentu prasības, un koncentrēties uz saņēmēju atbalstīšanu un to, lai viņi paši uzņemtos atbildību par rezultātiem. Tāpēc būtu jāturpina centieni attīstīt netiešo pārvaldības režīmu kopā ar saņēmējvalsti, vienlaikus īstenojot spēju veidošanas pasākumus, lai palīdzētu ieinteresētajām personām konstruktīvi iesaistīties vispārējā plānošanas procesā.

7.4. EESK uzskata, ka ir jāuzlabo IPA III papildināmība ar pasākumiem, kurus finansē no citiem finansējuma avotiem kandidātvalstīs un potenciālajās kandidātvalstīs.

7.5. EESK ierosina kandidātvalstīs un potenciālajās kandidātvalstīs sarunu procesa laikā valstu līmenī īstenot īpašus pasākumus, lai pārvarētu pašreizējā plānošanas perioda laikā radušos ieilgušos kavējumus, problēmas un neefektivitāti. Protams, jāņem vērā relatīvi ierobežotais IPA līdzekļu apjoms attiecībā pret dažu saņēmējvalstu budžetiem, kā arī jāievēro vajadzība panākt stabilu vienprātību starp Eiropas Komisiju un partneru valsts iestādēm, un tam vajadzētu būt politiskā dialoga pamatā.

8. Paraugprakse

8.1. Pieteikumu veidnes: vajadzīga turpmāka vienkāršošana, jo īpaši apvienošana, gan IPA ietvaros, gan arī ar citiem līdzekļu devējiem un valstu tiesību aktu prasībām. Vadlīniju un instrukciju ir pārāk daudz – tās ir iespējams apvienot, sīkākus paskaidrojumus apkopojot atsevišķā sadaļā.

8.2. Būtu jāuzlabo līgumslēdzēju iestāžu kvalifikācija, zināšanas un prasmes, tas attiecas arī uz kontroles/revīzijas iestādēm, jo īpaši gadījumos, kad jautājumam vajadzīga interpretācija un atbildes sniegšanai vajadzīgs daudz laika.

8.3. Dažās dotāciju shēmās ir pārmērīgas prasības attiecībā uz projekta vides, stāvokļa reģionos u. c. analīzi, ko vietējiem pieteikumu iesniedzējiem ir ļoti grūti izpildīt. To varētu darīt otrādi. Līgumslēdzējas iestādes var pieņemt darbā ekspertus, kas veiktu šādas analīzes un novērtētu projekta dzīvotspēju.

8.4. Lietotājiem draudzīgāka pieeja attiecībā uz pieteikumu iesniedzējiem: pieteikuma dokumentu paketes var iepriekš pārskatīt vai konsultēties ar attiecīgo administrāciju (vai tehniskās palīdzības sniedzēju) amatpersonām, turklāt jāparedz papildu laiks administratīvo prasību izpildīšanai.

- 8.5. Līguma grozījumi: jānodrošina elastība un ātrāka apstrāde. Parasti programmu formulē vairāk nekā vienu līdz divus gadus, šim periodam seko ilgstošs pieteikšanās process, tādēļ vajadzīgi elastīgi veidi, kā grozīt līgumus.
- 8.6. Sabiedriskās attiecības, zīmola veidošana un atpazīstamība: pastāv iespēja prasības vienkāršot un optimizēt. Turklāt ir jāpalielina ES finansēto projektu pamanāmība.
- 8.7. Nozares un projektu datu lapās minētās rādītāju mērķa vērtības vajadzētu mainīt, lai tās pieskaņotu faktiskajam izpildes posmam.
- 8.8. Nozaru reformas līgumi sekmēs politikas reformu īstenošanu un nozarēm specifisku mērķu sasniegšanu. Iespējamie IPA III pasākumi ir šādi: kvalificēta personāla iesaistīšana darbības struktūrā, piemērota un nepārtraukta tehniskā atbalsta nodrošināšana darbības struktūrā. Būtu jāpalielina galveno ieinteresēto personu atbildība par procesu. Plānošanas problēmas: programmā noteiktā līgumu secība var izraisīt pie līgumu termiņa neievērošanas, un tas var radīt daudz turpmāku sarežģījumu īstenošanas procesā.
- 8.9. Potenciālie riski, kas atklājās IPA II izvērtēšanas periodā, parādīja, ka ir jānodrošina saistību uzņemšanās un efektīva sadarbība un koordinācija ministriju līmenī. Tas saistīts ar īstenoto pasākumu sarežģītību un dalīto atbildību starp konkrētām valstu iestādēm, jo paredzētās reformas ir atšķirīgu valdības sektoru atbildības jomā.
- 8.10. Problēmas ar sagatavošanos iepirkumiem un līgumu slēgšanu projektu līmenī galvenokārt saistītas ar grūtībām ievērot izvirzītos priekšnoteikumus, sarežģījumiem koordinēšanā un projektu/līgumu secību, kā arī ar nespēju laicīgi sagatavot kvalitatīvus konkursa dokumentus.
- 8.11. Galvenās problēmas, kas atklājās attiecībā uz līgumu slēgšanu un kam turpmāk būtu jāvelta īpaša uzmanība ir šādas: nepietiekamas saņēmēju iestāžu spējas personāla mainības dēļ, zema saņēmēju iesniegto dokumentu kvalitāte, nepietiekama iekšējā specializētās zināšanas darbam ar sarežģītiem projektiem, vajadzība palielināt galveno ieinteresēto personu atbildības uzņemšanos par procesu, problemātiska līgumu secība programmā, kas var novest pie līguma un/vai izpildes termiņa neievērošanas, savlaicīga nosacījumu izpilde u. c.
- 8.12. Bieži rodas problēma saistībā ar to, ka rādītāju vērtības, kas iekļauti nozares/projekta sākotnējās datu lapās, nesakrīt ar vērtībām programmas pārskata perioda beigās. Arī rādītāju kvalitāte un darbības joma dažos gadījumos ir neatbilstoša, un tas neļauj efektīvi uzraudzīt programmas īstenošanu.
- 8.13. Dažkārt decentralizēto iestāžu pārvaldīto līgumu saturs ir atkarīgs no centrālo līgumslēdzēju iestāžu noslēgto līgumu rezultātiem. Tāpēc ir apdraudēta decentralizēto iestāžu pārvaldīto līgumu savlaicīga iepirkuma veikšana un īstenošana.

Briselē, 2018. gada 12. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*
